

POSTANOWIENIE

10 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Monika Koba (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Dariusz Dończyk

SSN Agnieszka Piotrowska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 10 grudnia 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej A.K.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Płocku

z 21 kwietnia 2021 r., IV Ca 317/20,

w sprawie z wniosku A.K.

z udziałem A.K.1.

o podział majątku wspólnego,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w Płocku do ponownego rozpoznania
oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Dariusz Dończyk Monika Koba Agnieszka Piotrowska

[A.T.]

UZASADNIENIE

Postanowieniem wstępnym z 25 sierpnia 2015 r. w sprawie z wniosku A. K. z udziałem A.K.1. o podział majątku wspólnego Sąd Rejonowy w Sochaczewie – rozstrzygając spór w zakresie wchodzących w skład majątku wspólnego nieruchomości - ustalił, że w skład majątku wspólnego zainteresowanych wchodzi: niezabudowana nieruchomość gruntowa położona we wsi [...], gmina [...],

składająca się z działki nr [...], o powierzchni 1,0600 ha, dla której Sąd Rejonowy w Sochaczewie prowadzi księgę wieczystą nr [...] oraz niezabudowana nieruchomość gruntowa położona we wsi [...], gmina [...], składająca się z działki nr [...], o powierzchni 2,8200 ha, dla której Sąd Rejonowy w Sochaczewie prowadzi księgę wieczystą nr [....]

W motywach rozstrzygnięcia wskazał, że całokształt zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego nie wykazuje, by nieruchomości te stanowiły majątek osobisty wnioskodawcy.

Apelacja wnioskodawcy od tego postanowienia została oddalona postanowieniem Sądu Okręgowego w Płocku z 25 lutego 2016 r. Podzielając ustalenia faktyczne i oceny prawne Sądu pierwszej instancji Sąd Okręgowy podkreślił, iż bezpośrednią przesłanką rozstrzygnięcia była kwestia przynależności objętych nim nieruchomości do majątku wspólnego, a nie pochodzenie środków na ich zakup.

Postanowieniem z 20 grudnia 2019 r. Sąd Rejonowy w Sochaczewie ustalił, że w skład majątku wspólnego A.K. i A.K.1. wchodzi składniki szczegółowo opisane w punkcie I c-v sentencji raz nieruchomości szczegółowo opisane w punkcie I a i b (pkt I); ustalił, że rozliczeniu między zainteresowanymi podlegają nakłady z majątku wspólnego na stanowiącą majątek osobisty wnioskodawcy w udziale wynoszącym 1/3 części zabudowaną nieruchomość gruntową szczegółowo opisaną w sentencji o wartości 11 674,00 zł (pkt II); dokonał podziału majątku wspólnego wnioskodawcy i uczestniczki szczegółowo opisanego w sentencji (pkt III); nakazał wnioskodawcy, aby opuścił, opróżnił ze swoich rzeczy i wydał uczestniczce nieruchomość przyznaną jej na własność szczegółowo opisaną w sentencji (pkt IV); nakazał wnioskodawcy, aby wydał uczestniczce ruchomości opisane szczegółowo w sentencji (pkt V); zasądził od uczestniczki na rzecz wnioskodawcy kwotę 16 550,09 zł tytułem dopłaty (pkt VI); zasądził od wnioskodawcy na rzecz uczestniczki kwotę 5 837 zł tytułem zwrotu połowy nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty uczestnika opisany w pkt II (pkt VII); oddalił wniosek i żądanie zapłaty wnioskodawcy w pozostałym zakresie (pkt VIII); oddalił wniosek i żądanie zapłaty uczestniczki w pozostałym zakresie (pkt IX) i rozstrzygnął o kosztach postępowania.

Sąd pierwszej instancji ustalił między innymi, że wnioskodawca i uczestniczka zawarli związek małżeński [...] r. Małżeństwo zostało rozwiązane przez rozwód wyrokiem Sądu Okręgowego w P. z [...] r., który uprawomocnił się [...] r.

W skład majątku wspólnego wchodzi poza ruchomościami, kwotami stanowiącymi ich równowartość oraz wierzytelnościami: niezabudowana nieruchomość gruntowa położona we wsi [...], gmina [...], składająca się z działki nr [...] dla której Sąd Rejonowy w Sochaczewie prowadzi księgę wieczystą nr [...] o wartości 91 000 zł oraz niezabudowana nieruchomość gruntowa położona we wsi [...], gmina [...], składająca się z działki nr [...] dla której Sąd Rejonowy w Sochaczewie prowadzi księgę wieczystą nr [...] o wartości 318 000 zł.

W czasie trwania małżeństwa za środki pochodzące z oszczędności małżonkowie nabyli nieruchomość gruntową nr [...] za cenę 21 000 zł., zaś za kwotę 7 000 zł pożyczoną od E.K. w 2002 r. nabyli działkę nr [...]. Poczynili nakład z majątku wspólnego na zabudowaną nieruchomość gruntową położoną w S. przy ulicy [...], składającą się z działki nr [...] , o powierzchni 0,0472 ha, dla której Sąd Rejonowy w Sochaczewie prowadzi księgę wieczystą nr [...], której wnioskodawca jest współwłaścicielem wraz z D.H. i M.R. po 1/3 części. Wartość tych nakładów Sąd ustalił na kwotę 35 022 zł.

W okresie od września 2009 r. do maja 2011 r. A.K. za zgodą R. K. (matki wnioskodawcy), mieszkała wraz z dziećmi w nieruchomości lokalowej położonej w S. przy [...]. Wcześniej w okresie od czerwca 2005 r. do maja 2009 r. nieruchomość ta była wynajmowana, a czynsz najmu pobierany przez wnioskodawcę był przeznaczany na zaspokojenie potrzeb rodziny.

W okresie od 1997 do 2003 r. wnioskodawca prowadził działalność gospodarczą w postaci sprzedaży samochodów ciężarowych zarejestrowaną na żonę pod nazwą” [...]. Sprzedaż samochodu odbywała się raz na trzy miesiące bądź raz na pół roku. Dochód stanowiła marża wynosząca 10%. Dodatkowo w okresie od 1994 r. do 2014 r. wnioskodawca prowadził działalność gospodarczą (transport międzynarodowy) pod nazwą [...]. Dochody z tej działalności stanowiły główne źródło utrzymania rodziny.

W okresie od 2003 r. do 2008 r. A.K. prowadziła działalność gospodarczą w postaci sklepu odzieżowego zarejestrowaną na męża pod nazwą [...].

W 2001 r. pracownik wnioskodawcy wyrządził mu szkodę w kwocie 5 412,43 zł, jednak postępowanie egzekucyjne prawomocnie zasądzonej z tego tytułu kwoty z uwagi na bezskuteczność egzekucji zostało umorzone. Z kolei z uwagi na wyrządzoną przez wnioskodawcę W.Ł. w 2006 r. szkodę w ramach prowadzonej działalności, wnioskodawca w 2007 r. zawarł w [...] umowę o linię kredytową na kwotę 30 000 zł, która została spłacona w październiku 2010 r. A.K. nie wiedziała ani o wyrządzonej przez męża szkodzie, ani o zaciągniętym przez niego kredycie.

Dochód osiągnięty z prowadzonej działalności gospodarczej małżonkowie przeznaczali na utrzymanie rodziny. Ponadto A.K. wynajmował lokale w nieruchomości położonej przy [...] w [...]. Z tego tytułu osiągnął w 2004 r. przychód w kwocie 7 459 02 zł, w 2005 r. – 20 327,92 zł, w 2006 r. – 22 623 zł, w 2007 r. – 22 787,02 zł, w 2008 r. - 25.573,98 zł, w 2009 r. - 27 541,08 zł, w 2010 r. – 27 541,08 zł. Dochód z najmu wnioskodawca przeznaczał na nieruchomość. W latach 2003-2006 wynajmował lokale góralom, którzy wykonywali prace budowlane w [...]. Wnioskodawca nie wykazywał tego dochodu. Z wynajmu w czasie trwania wspólności majątkowej małżeńskiej osiągnął dochód w kwocie 40 900 zł, który przeznaczył w części na potrzeby rodziny, w części zaś na działalność gospodarczą.

W dniu 21 września 2009 r. rodzice uczestniczki darowali jej 54 000 zł na zakup samochodu dostawczego, który został nabyty przez nią już po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej.

Od wiosny 2016 r. wnioskodawca wymienił kłódkę w domku letniskowym znajdującym się na nieruchomości w [...], w którym pomieszkiwał w czasie remontu nieruchomości przy [...]. Do blaszanego garażu wstawił samochód, usuwając część znajdujących się w nim rzeczy. Według stanu na 23 listopada 2010 r. na rachunkach bankowych uczestniczki w [...] w [...] była kwota 3,94 zł, zaś w [...] w [...] - kwota 5,19 zł.

Ustalając skład i wartość majątku wspólnego Sąd Rejonowy wskazał, że pomiędzy uczestnikami nie było sporu, że do majątku wspólnego należą

ruchomości wymienione w sentencji postanowienia. Do majątku wspólnego należały także: naczepa ciężarowa chłodni marki [...], naczepa ciężarowa marki [...] oraz samochód [...], które zostały zbyte przez wnioskodawcę, który domagał się ustalenia, że pożytek pobrany z ich sprzedaży wynosi 13 000 zł i 1 200 euro.

Nie było też sporu co do sposobu podziału ruchomości. Sąd Rejonowy dokonał więc podziału kierując się w tym zakresie zgodną wolą uczestników. Uwzględniając, że wnioskodawca zbył dwie naczepy za 8 000 zł i 5 000 zł oraz samochód za 1 200 euro, do majątku wspólnego zaliczył ich równowartość, którą przyznał wnioskodawcy.

Wskazał, że zgodnie z prawomocnym postanowieniem wstępnym ustalił, iż obie wymienione w nim nieruchomości położone we wsi [...] stanowią majątek wspólny stron. Podkreślił, że po wiążącym przesądzeniu w postanowieniu wstępnym przynależności tych nieruchomości do majątku wspólnego spór w tym zakresie sprowadzał się głównie do tego, czy zostały one w całości nabyte za środki pochodzące z majątku osobistego wnioskodawcy (darowizna od matki). Ponadto wnioskodawca i uczestniczka zgłosili szereg roszczeń o zapłatę z tytułu nakładów i wydatków z majątku wspólnego na majątek osobisty oraz z majątku osobistego na majątek wspólny zarówno w czasie trwania wspólności majątkowej małżeńskiej jak i po jej ustaniu.

W zakresie pochodzenia środków na zakup nieruchomości w [...] Sąd Rejonowy w całości podtrzymał swoje stanowisko zaprezentowane w uzasadnieniu postanowienia wstępnego, w tym dokonaną tam ocenę dowodów z dokumentów, zeznań świadków i uczestników.

W zakresie zgłoszonego przez wnioskodawcę dowodu z zeznań nowych świadków: [...] oraz [...] stwierdził, że dowody te nie podważają przeprowadzonej w motywach postanowienia wstępnego oceny dowodów. Wynika to przede wszystkim z faktu, że świadkowie ci nie byli świadkami bezpośrednimi, a ich wiedza pochodzi albo od wnioskodawcy albo jego matki R.K. i jako taka nie może być miarodajna dla oceny sytuacji finansowej funkcjonującej w małżeństwie zainteresowanych. Szczegółowa analiza zeznań tych świadków w ocenie Sądu Rejonowego nie wskazuje by małżonkowie nie byli w stanie oszczędzić środków na zakup

nieruchomości. Nie przekonuje też, że R.K. rzeczywiście darowała wnioskodawcy środki na zakup nieruchomości.

Sąd Rejonowy na podstawie art. 235² § 1 pkt 5 k.p.c. pominął wnioski dowodowe wnioskodawcy zgłoszone w piśmie procesowym z 2 września 2019 r. o przeprowadzenie dowodu z zeznań wymienionych w nich świadków na okoliczność sytuacji materialnej małżonków uniemożliwiającej zakup nieruchomości w [...] oraz darowizn czynionych przez matkę wnioskodawcy na jego rzecz. Miał na względzie, że wniosek został zgłoszony po 6 latach trwania postępowania, na dwa dni przed końcowym terminem rozprawy i zmierzał do przedłużenia postępowania. Ponadto większość świadków została przesłuchana przed wydaniem postanowienia wstępnego i ich zeznania posłużyły do ustalenia przynależności spornych nieruchomości do majątku wspólnego.

Sąd Rejonowy wskazał, że po uprawomocnieniu postanowienia wstępnego na rozprawie 6 grudnia 2016 r. wnioskodawca złożył wniosek o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadków [...], który został uwzględniony. W ocenie Sądu Rejonowego nic nie stało na przeszkodzie, by wnioskiem tym objąć również świadków wymienionych w piśmie procesowym z 2 września 2019 r. Z kolei wniosek o przeprowadzenie dowodu z zeznań córek zainteresowanych Sąd Rejonowy pominął z uwagi na ich wiek w dacie zdarzeń, o których miałyby zeznawać. Nie znalazł podstaw do zmiany stanowiska w tym przedmiocie, zwłaszcza, że zeznania tych świadków zostały już poddane w tym kontekście ocenie w uzasadnieniu postanowienia wstępnego.

Oдноśnie do sposobu podziału stwierdził, że uczestniczka domagała się fizycznego podziału nieruchomości. Wnioskodawca na podział się nie zgadzał, wskazując, że środki na zakup nieruchomości pochodziły z jego majątku osobistego. Sąd Rejonowy dopuścił dowód z opinii biegłego geodety oraz z uwagi, na rolny charakter nieruchomości dowód z opinii biegłego z zakresu rolnictwa. Na podstawie dowodu z tych opinii ocenił, że niesprzeczny z zasadami prawidłowej gospodarki, jest podział działki [...] na dwie części, jeśli do mniejszej z powstałych po podziale działek zostanie dołączona niepodlegająca podziałowi działka nr [...].

Sąd Rejonowy wybrał wariant pierwszy podziału preferowany przez uczestniczkę, wskazując, że w takim wypadku nowopowstała działka [...] ma

mniejszą powierzchnię i nie ma potrzeby tworzenia z działki [...] długiego, wąskiego pasa celem zapewnienia dostępu do drogi publicznej, co miałoby miejsce w przypadku wariantu drugiego.

Nie podzielił zastrzeżeń wnioskodawcy dotyczących sprzeczności podziału z przepisami dotyczącymi ograniczeń w nabywaniu nieruchomości rolnych, przyjmując, że - z przyczyn szczegółowo przytoczonych w motywach rozstrzygnięcia – nie mają one zastosowania w sprawie. Uznając, że błąd biegłego w zsumowaniu wielkości działek ma charakter oczywistej omyłki rachunkowej a powołanie się na nieobowiązującą wersję ustawy jest bez znaczenia, oddalił jego wniosek o wezwanie biegłego na rozprawę, a wobec jego ponowienia postanowieniem z 20 grudnia 2019 r. wniosek pominął.

Wartość nieruchomości Sąd ustalił na podstawie zaktualizowanej opinii biegłej z zakresu wyceny nieruchomości na kwotę 90 000 zł (działka nr [...]) i 318 000 zł (działka nr [...]).

Mając na względzie, że w czasie trwania wspólności majątkowej małżeńskiej z majątku wspólnego na nieruchomość stanowiącą współwłasność wnioskodawcy i jego sióstr D.W.H. oraz M.K.R. w udziałach wynoszących po 1/3 części, małżonkowie poczynili nakłady w kwocie 35 022 zł, uznał, że przysługuje im roszczenie o ich zwrot. Miał na uwadze, że wnioskodawca przyznał, iż nakłady na należącą do niego nieruchomość w udziale 1/3 zostały dokonane z pobranego z wynajmu lokali w tej nieruchomości czynszu najmu. Kwalifikacja nakładów jako dokonanych z majątku wspólnego na majątek osobisty wnioskodawcy nie budziła wątpliwości Sądu, skoro zgodnie z art. 31 § 2 pkt 2 k.r.o. do majątku wspólnego należą także dochody z majątku osobistego każdego z małżonków (art. 31 § 2 pkt 2 k.r.o.)

Uwzględniając stosunki rodzinne między współwłaścicielami, jak również to, że wnioskodawca na co dzień zamieszkuje w tej nieruchomości (obie jego siostry mieszkają poza granicami kraju) i nią zarządza, Sąd przyznał mu w całości wierzytelności z tytułu poczynionych nakładów (po 11 674,00 zł w stosunku o każdej ze współwłaścielek), zasądzając na rzecz uczestniczki odpowiednią spłatę. Pozostałe 11 674 zł (1/3 z kwoty 35 022 zł) rozliczył jako nakład z majątku

wspólnego na majątek osobisty wnioskodawcy i zasądził na rzecz uczestniczki połowę tej kwoty tj. 5 837 zł (punkt VII).

Wobec podziału składników majątku wspólnego pomiędzy zainteresowanymi, Sąd wyrównał udziały dopłatą pieniężną. Przy wartości majątku wspólnego – 462 918,09 zł (majątek nieruchomy 408 000 zł, majątek ruchomy 31 570,09 zł, wierzytelności 23 348 zł), równe udziały w majątku wspólnym wyniosły 231 459,04 zł. Ponieważ wartość składników przyznanych uczestniczce wyniosła 248 009,13 zł, zaś wnioskodawcy 214 908,96 zł, należna wnioskodawcy dopłata to 16 550,09 zł i taką też kwotę Sąd Rejonowy zasądził od uczestniczki na rzecz wnioskodawcy (punkt VI postanowienia).

W punkcie VIII postanowienia Sąd Rejonowy oddalił żądanie wnioskodawcy rozliczenia wydatków i nakładów z majątku osobistego na nieruchomości w [...], poczynione w okresie od 2001 r. do 2016 r. w postaci ceny zakupu działki nr [...] (7 000 zł) i nr 33/2 (21 000 zł), równowartości darowanych wnioskodawcy na budowę domku: drewna (10 000 zł), robocizny (9 000 zł), betonu i stali zbrojeniowej na wykonanie fundamentów (8 000 zł), robocizny na wykonanie fundamentów (2 000 zł), równowartości urządzenia w części ogrodzenia działki - słupki, podmurówka, 4 szt. bramy (5 000 zł), z uwzględnieniem ich waloryzacji, a także: ceny zakupu siatki ogrodzeniowej na częściowe ogrodzenie działki (1 217 zł), kosztów oczyszczenia cegły rozbiórkowej na budowę domu (3 000 zł), wykonania przyłącza energetycznego wraz z ułożeniem kabla i materiałami (1.500 zł), wykonania szamba wraz z materiałami (1 200 zł), nasadzeń roślin na działce (300 zł), opłaconych faktur za zużycie energii elektrycznej (650 zł) oraz wody (2 400 zł), zapłaconego podatku rolnego (312 zł), kosztów zakupu drewna budowlanego (3 222,00 zł), okien i szklenia domku (2 968,65 zł), elementów oświetleniowych i wykończenia (423,91 zł), zawiasu (90 zł), materiałów hydraulicznych do ogrzewania i białego montażu (1 026,72 zł), pergoli i roślin na działkę (223 zł). Ponadto wnioskodawca przedstawił do rozliczenia kwoty nakładów na nieruchomości wskazane we wniosku poczynione z majątku wspólnego: koszty wybudowania garażu (1 500 zł), wiaty (600 zł), wykonania przyłącza wodnego (2 000 zł.)

Sąd Rejonowy oddalając wniosek w tym zakresie uznał, że wnioskodawca nie udowodnił by środki na pokrycie tych wydatków i nakładów pochodziły z majątku osobistego, w szczególności z darowizn od jego ojca. Jan Kazimierski (ojciec wnioskodawcy) nie potwierdził, by dokonał darowizn na rzecz syna. Zeznał jedynie, że syn poprosił go o pomoc w zagospodarowaniu działki. Nie wskazał jednak czy takiej pomocy udzielił oraz czy i jakiego rodzaju prace wykonywał, a także czy i jakie materiały przekazał synowi. Z kolei uczestniczka konsekwentnie zaprzeczała, by wnioskodawca dokonywał nakładów z majątku osobistego, podnosząc, że wszelkie wydatki i nakłady na nieruchomości w [...] były dokonywane z majątku wspólnego. Nadto załączyła faktury i rachunki na zakup materiałów do budowy fundamentów, co przeczy tezie wnioskodawcy, że pochodziły one od ojca. Wnioskodawca nie złożył faktur czy rachunków wykazujących poniesione wydatki. Nie wykazał również, by poniósł jakiegokolwiek nakłady zwiększające wartość działki po uzyskaniu zezwolenia na jej ogrodzenie (postanowienie z 21 marca 2017 r.), bądź wykonał prace ochronne zabezpieczające fundamenty po wydaniu postanowienia z 9 listopada 2017 r. Uczestniczka zaprzeczała by nakłady zwiększające wartość nieruchomości zostały przez wnioskodawcę wykonane, a wnioskodawca nie wykazał by prace takie wykonał i jakie z tego tytułu poniósł koszty. Podkreślił Sąd, że pośrednio tego rodzaju nakłady zostały uwzględnione przez biegłą z zakresu wyceny nieruchomości, w tym posadowienie na nieruchomości garażu, wiaty czy wykonanie przyłącza wodnego.

Sąd oddalił także żądanie wnioskodawcy zapłaty kwoty 4 200 zł. wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości lokalowej matki wnioskodawcy w okresie od września 2009 r. do maja 2011 r. (200 zł x 11 miesięcy). Wskazał, że wnioskodawca nie załączył, żadnego dowodu na cesję wierzytelności, mimo powołania się na umowę z 29 sierpnia 2013 r. Ponadto, w toku postępowania wykazano, że matka wnioskodawcy wyraziła zgodę, aby uczestniczka mieszkała w jej nieruchomości, zamieszkiwanie to nie miało zatem charakteru bezumownego.

Sąd Rejonowy oddalił także żądanie wnioskodawcy określone jako zapłata kwoty 12 000 zł z tytułu rozliczenia połowy nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny w postaci środków pieniężnych pochodzących z pobieranego

przez wnioskodawcę czynszu najmu lokalu jego matki w okresie od czerwca 2005 r. do maja 2009 r. (500 zł x 48), darowanego wnioskodawcy przez matkę. Fakt pobierania czynszu najmu nie był sporny, ale skoro był on przeznaczany na bieżące potrzeby gospodarstwa domowego, brak było w ocenie Sądu podstaw do rozliczeń.

Zdaniem Sądu Rejonowego wnioskodawca nie udowodnił też, by uczestniczka w ramach prowadzonej przez nią działalności gospodarczej w postaci sklepu [...] w okresie od grudnia 2003 r. do sierpnia 2008 r. była w stanie zaoszczędzić kwotę 40 000 zł, którą miała przelać na swój rachunek w Banku [...] i wydatkować na własne, nie związane z potrzebami rodziny cele. Nie potwierdza tego ani przedłożona przez wnioskodawcę ewidencja działalności gospodarczej, ani zapisy na rachunku bankowym uczestniczki w Banku [...]. Uczestniczka natomiast wykazała, że pieniądze na zakup samochodu ciężarowego otrzymała w darowiznie od rodziców, co potwierdza umowa darowizny, zgłoszenie jej do Urzędu Skarbowego oraz zapisy na rachunku bankowym. Co istotne, działalność ta była zarejestrowana na wnioskodawcę, a zatem niewątpliwie miał możliwość wglądu w dokumenty księgowe firmy. Zatem gdyby dochody z tej działalności, były na tyle znaczne, że pozwoliłyby na zaoszczędzenie kwoty 40 000 zł, to wnioskodawca nie miałby problemu, żeby okoliczność taką wykazać. W konsekwencji wniosek w tym zakresie Sąd oddalił (punkt VIII postanowienia).

Sąd Rejonowy oddalił także zgłoszone przez wnioskodawcę żądanie rozliczenia połowy kwoty 30 000 zł spłaconej w październiku 2010 r., z jego majątku osobistego z tytułu pożyczki zaciągniętej w 2007 r. na spłatę odszkodowania w kwocie 12 000 zł na rzecz W.B. za uszkodzony ładunek przewożony przez wnioskodawcę w ramach prowadzonej przez niego działalności gospodarczej. Sąd uznał, że kwota ta nie podlega rozliczeniu, bowiem została spłacona w czasie trwania wspólności ustawowej małżeńskiej, zaś wnioskodawca nie udowodnił, by środki na spłatę pochodziły z jego majątku osobistego. Ponadto, limit kredytowy został otwarty na żądanie wnioskodawcy w związku z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą. Uczestniczka ani o udzieleniu tego kredytu, ani o szkodzie nie wiedziała, co wnioskodawca przyznał.

Odnośnie do pozostałych długów, o których mowa w uzasadnieniu wniosku, Sąd Rejonowy stwierdził, że wnioskodawca nie wnosił o ich rozliczenie. Ponadto wskazał, że powstały w związku z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą, a uczestniczka konsekwentnie zaprzeczała, by wiedziała o tych zadłużeniach. Niezależnie od powyższego jedynie w zakresie zadłużenia na kwotę 30 000 zł z tytułu limitu kredytowego zostało wykazane, że został on spłacony. W odniesieniu do pozostałych kwot, wnioskodawca przyznał, że ich nie spłacił. Sąd pierwszej instancji miał na uwadze, że niespłacone długi, które obciążają majątek wspólny, przy podziale majątku wspólnego w zasadzie nie podlegają rozliczeniu, gdyż mimo takiego podziału dług się dalej utrzymuje.

W punkcie IX postanowienia Sąd Rejonowy oddalił zgłoszone przez uczestniczkę żądanie rozliczenia kwoty 81 800 zł pochodzącej z tytułu wynajmu przez wnioskodawcę lokali góralom. Uznał, że uczestniczka nie sprostowała obowiązkowi udowodnienia, by taka kwota została z wynajmu osiągnięta. Oddalił także jako nieudowodnione, żądanie uczestniczki zapłaty kwoty 5 000 zł z tytułu korzyści jakie miał odnieść wnioskodawca ponad udział z korzystania z domku letniskowego na nieruchomości w [...].

Postanowieniem z 21 kwietnia 2021 r. Sąd Okręgowy w Płocku oddalił apelację wnioskodawcy dzielając ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

Odnosząc się do zarzutów apelacji dotyczących nakładów z majątku osobistego wnioskodawcy na majątek wspólny wskazał, że w sprawie zostało wydane prawomocne postanowienie wstępne, w którym ustalono, że nieruchomości gruntowe położone we wsi [...] dla których prowadzone są księgi wieczyste [...] i [...] stanowią majątek wspólny A.K. i A.K. W motywach rozstrzygnięcia Sąd ten uznał, że środki pieniężne na zakup działki nr [...] pochodziły z oszczędności poczynionych w trakcie trwania małżeństwa, natomiast na zakup działki nr [...] zostały sfinansowane z pożyczki od E.K. Sąd ocenił wówczas jako niewiarygodne i nieznaające potwierdzenia w zgromadzonym materiale dowodowym, zeznania wnioskodawcy o pochodzeniu środków na zakup obu nieruchomości z darowizny od jego matki.

W ocenie Sądu Okręgowego postanowienie wstępne ma znaczenie prejudycjalne w sprawie, gdyż rozstrzyga, że wymienione w nim nieruchomości stanowią majątek wspólny. Na dalszym etapie postępowania nie mogło być zatem już przedmiotem badania źródło pochodzenia środków na zakup nieruchomości. Jeżeli bowiem zostałyby one nabyte za środki pieniężne darowane wnioskodawcy przez jego matkę, to stanowiłyby jego majątek osobisty w drodze surogacji (art. 33 pkt 10 k.r.o.). W konsekwencji przyjął, że żaden z zarzutów apelacyjnych, które dotyczą pochodzenia środków za które zakupiono nieruchomości, nie mógł być skuteczny jako dotyczący materii już prawomocnie osądzonej.

Jego zdaniem nie zmienia tej oceny fakt, że w uzasadnieniu postanowienia z 25 lutego 2016 r. oddalającego apelację od postanowienia wstępnego znalazły się zdania cytowane w apelacji, w tym stwierdzenie: „Sąd Okręgowy zwraca uwagę, że wbrew twierdzeniom apelującego kwestia środków na zakup nieruchomości przez strony nie była przedmiotem postępowania dowodowego w tej sprawie”. Ta część uzasadnienia postanowienia oddalającego poprzednio wniesioną apelację nie jest bowiem spójna z zasadniczymi motywami tamtego rozstrzygnięcia, które zaważyły na zaliczeniu nieruchomości do majątku wspólnego, a więc w istocie zanegowaniu ich nabycia w drodze surogacji, bądź bezpośrednio z majątku osobistego. Dostrzegł, że w tym samym uzasadnieniu Sąd Okręgowy wyraźnie zanegował racje skarżącego odnoszące się do kwestii pochodzenia środków na zakup nieruchomości. Podzielił bowiem ustalenia Sądu Rejonowego, że działka nr [...] została nabyta z oszczędności, a działka nr [...] za pieniądze pożyczone od E. K. Wobec wskazanej niespójności uzasadnienia postanowienia, decydujące znaczenie ma rozstrzygnięcie, a to (oddalenie apelacji) jednoznacznie przemawia za wykluczeniem wersji wnioskodawcy i tym samym uniemożliwia ponowne badanie pochodzenia środków na zakup nieruchomości.

W konsekwencji nie podzielił zarzutów apelacji dotyczących sposobu prowadzenia postępowania dowodowego przez Sąd pierwszej instancji. Jego zdaniem Sąd nie mógł ponowić postępowania dowodowego we wskazywanym przez skarżącego zakresie. Nie była bowiem możliwa odmienna ocena dowodów, prowadząca do zakwestionowania prawomocnego rozstrzygnięcia mającego charakter prejudycjalny.

Sąd Okręgowy nie podzielił także zarzutu dowolności ustaleń co do zgodności podziału z przepisami o reglamentacji obrotu ziemią rolną. W tej kwestii uzasadnienie zaskarżonego postanowienia uznał za wyczerpujące i nie znalazł potrzeby do poszerzania przytoczonej przez Sąd Rejonowy argumentacji.

Nie znalazł akceptacji Sądu Okręgowego także zarzut apelacji dotyczący ustalenia, że przychody uzyskiwane przez wnioskodawcę z tytułu wynajmu pomieszczeń w domu przy ul. [...] w S., wchodzącego w udziale stanowiącym 1/3 do jego majątku odrębnego (osobistego), wchodziły do współwłasności majątkowej stron, podczas gdy przysługiwały one jako składniki majątkowe wszystkim współwłaścicielom, w tym wnioskodawcy jako majątek odrębny (osobisty) i zostały przeznaczone przez niego na nakłady na tę nieruchomość. Sąd Okręgowy wskazał, że przychody uzyskiwane przez wnioskodawcę z tytułu wynajmu pomieszczeń w domu przy ul. [...] w S. trafnie zostały zatem zaliczone do majątku wspólnego, skoro należą do niego dochody z majątku wspólnego, jak również z majątku osobistego każdego z małżonków” (art. 31 § 2 pkt 2 k.r.o.).

Za nie znajdujący potwierdzenia w przebiegu postępowania uznał także zarzut dotyczący dokonania podziału ruchomości odmiennego od żądania wnioskodawcy.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zaskarżył orzeczenie Sądu Okręgowego w całości i wniósł o jego uchylenie oraz przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Zaskarżonemu postanowieniu zarzucił naruszenie:

1. art. 378 § 1 w zw. z art. 382 k.p.c. oraz art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a także art. 6 ust.1 EKPCZ przez naruszenie zasady apelacji pełnej i nierozpoznanie istoty sporu pomiędzy stronami, tj. zaniechanie przeprowadzenia samodzielnych ustaleń, jak też własnej analizy prawnej, w kontekście stawianych w apelacji zarzutów, odniesienie się do zarzutów apelacji jedynie w sposób blankietowy poprzez skwitowanie ustaleń i ocen prawnych Sądu pierwszej instancji, jak również poprzez uznanie *a limine*, że postanowienie wstępne, jakie wydano w niniejszej sprawie, przesądza o braku skuteczności zarzutów apelacji dotyczących pochodzenia środków

za które nabyte zostały nieruchomości (także ich rozliczenia jako nakład/wydatek z majątku osobistego na majątek wspólny), co czyni rozpoznanie sprawy, w tym również kontrolę zaskarżonego apelacją wnioskodawcy orzeczenia pozorną a w konsekwencji skutkuje niezasadnym oddaleniem jego apelacji i uchybia zasadzie sprawiedliwości;

2. art. 387 § 2¹ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez nierozważenie, jak też nie objęcie adekwatną oceną poszczególnych zarzutów zawartych w apelacji a ograniczenie się wyłącznie do ich zbiorczego i blankietowego potraktowania w uzasadnieniu orzeczenia wskutek błędnego ustalenia zakresu rozstrzygnięcia zawartego w postanowieniu wstępnym (kwestii objętych prejudycjalnością tego orzeczenia);
3. art. 380 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez niezasadne uznanie za nietrafne zarzutów zawartych w apelacji, dotyczących postanowień Sądu pierwszej instancji, które nie podlegały zaskarżeniu w drodze zażalenia, a miały wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, dotyczących wniosków dowodowych wnioskodawcy wymienionych w petitum apelacji;
4. art. 381 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez nierozpoznanie wniosku dowodowego zawartego w punkcie 3. wniosków petitum apelacji i brak jakiegokolwiek argumentacji w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia w zakresie dotyczącym przyczyn zaniechania w tym zakresie.

Uczestniczka w odpowiedzi na skargę wniosła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skardze kasacyjnej nie można odmówić słuszności, choć nie wszystkie zgłoszone w niej zarzuty zasługują na uwzględnienie.

Sformułowane przez skarżącego we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania zagadnienie prawne dotyczące tego, czy wartość nakładu lub wydatku poczynionego z majątku osobistego na majątek wspólny podlega waloryzacji w sprawie działowej, czy też rozliczenie to następuje według wartości nominalnej sumy, która została wydatkowana z tego tytułu, ewentualnie

z zastosowaniem proporcji, nie może być badane w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy w tym postępowaniu jest bowiem związany podstawami skargi i – poza nieważnością postępowania przed sądem drugiej instancji - nie może wykraczać poza te granice (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Skarżący nie zgłosił natomiast żadnych zarzutów naruszenia prawa materialnego, które odnosiłyby się do tego zagadnienia, ograniczając się do zarzutów proceduralnych w ramach drugiej podstawy kasacyjnej. Nie jest natomiast rzeczą Sądu Najwyższego analizowanie kwestii teoretycznych, nie objętych podstawami skargi.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się konsekwentnie, że naruszenie art. 327¹ k.p.c. (poprzednio art. 328 § 2 k.p.c.), a także art. 387 § 2¹ k.p.c. może być zarzucane w skardze kasacyjnej tylko wyjątkowo, gdy wady uzasadnienia uniemożliwiają dokonanie kontroli kasacyjnej z uwagi na jego sporządzenie w sposób nie pozwalający na zorientowanie się w przyczynach natury faktycznej i prawnej, które legły u podstaw rozstrzygnięcia (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 11 maja 2000 r., I CKN 272/00, niepubl.; z 14 listopada 2000 r., V CKN 1211/00, niepubl. oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 22 maja 2013 r., III CSK 293/12, OSNC 2012, nr 12, poz. 148).

Sytuacja taka w rozpoznawanej sprawie nie wystąpiła. Sąd Okręgowy przytoczył bowiem podstawę faktyczną i prawną swojego rozstrzygnięcia oraz wyłuszczył swoją koncepcję rozstrzygnięcia sprawy wynikającą z rozszerzonego rozumienia zakresu związania postanowieniem wstępnym określającym przynależność nieruchomości do majątku wspólnego. Okoliczność, że koncepcja ta spowodowała nie rozpoznanie części zarzutów apelacji, może być kwestionowane w ramach zarzutu naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. oraz art. 382 k.p.c., nie dowodzi natomiast naruszenia art. 387 § 2¹ k.p.c., zwłaszcza że Sąd Okręgowy podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i przyjął je za podstawę także własnego rozstrzygnięcia.

Chybiony jest także zarzut naruszenia art. 385 k.p.c., skorzystanie bądź nieskorzystanie przez sąd z tej regulacji jest bowiem efektem czynności podjętych na wcześniejszych etapach postępowania, nie zaś przyczyną zarzucanej wadliwości rozstrzygnięcia. Nie może być zatem postrzegane jako uchybienie przepisom prawa procesowego, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje pogląd, że granice przedmiotowe mocy wiążącej należy oceniać według reguł przyjętych w art. 366 k.p.c. w odniesieniu do przedmiotowych granic powagi rzeczy osądzonej. W konsekwencji moc wiążącą z perspektywy kolejnych postępowań uzyskują jedynie ustalenia dotyczące tego, o czym orzeczono w związku z podstawą sporu (rozstrzygnięcie o żądaniu w połączeniu z jego podstawą faktyczną).

Moc wiążąca orzeczenia nie rozciąga się natomiast na kwestie prejudycjalne, które sąd przesądził, dążąc do rozstrzygnięcia o żądaniu i których rozstrzygnięcie znajduje się poza sentencją, jako element jej motywów. Treść uzasadnienia może natomiast służyć sprecyzowaniu rozstrzygnięcia zawartego w sentencji, a nie temu by moc wiążącą orzeczenia rozciągać na kwestie pozostające poza sentencją. Zakresem prawomocności materialnej jest bowiem objęty tylko ostateczny wynik rozstrzygnięcia, a nie przesłanki, które do tego doprowadziły. Tego rodzaju zagadnienia mogą być przedmiotem odmiennego osądu w późniejszych procesach, dopóki nie zostaną objęte rozstrzygnięciem w sposób, który będzie wiązał kolejne sądy w dalszych postępowaniach. Wprawdzie nie jest pożądana sytuacja, w której analogiczne stany faktyczne, zostaną odmiennie ocenione przez różne sądy, ale ograniczenie swobody jurysdykcyjnej sądu oraz odstępianie od zasady bezpośredniości i swobodnej oceny dowodów, nie znajduje dostatecznych podstaw w art. 365 § 1 k.p.c., który dopuszcza rozbieżność ocen między sądami, w rozstrzyganiu kwestii „wstępnych” poza związaniem sentencją (zob. m.in. orzeczenia Sądu Najwyższego z 16 lutego 1937 r., C II 2507/36, OSP 1937, poz. 727; z 6 sierpnia 1971r., II CR 287/71, OSNCP 1972, nr 2, poz. 34; z 13 stycznia 2000 r., II CKN 655/98, niepubl.; z 23 maja 2002 r., IV CKN 1073/00, niepubl.; z 8 czerwca 2005 r., V CK 702/04, niepubl.; z 15 lutego 2007r., II CSK 452/06, OSNC – ZD 2008, nr A, poz. 120; z 28 czerwca 2007 r., IV CSK 110/07, niepubl.; z 15 listopada 2007 r., II CSK 347/07, niepubl.; z 16 lipca 2009 r., I CSK 456/08, niepubl.; z 22 czerwca 2010 r., IV CSK 359/09, OSNC 2011, nr 2, poz. 16; z 3 października 2012 r., II CSK 312/12, niepubl.; z 11 lutego 2014 r., I UK 329/13, OSNP 2015, nr 5, poz. 69; z 25 czerwca 2014 r., IV CSK 610/13, OSNC-ZD 2015, nr D, poz. 51; z 15 stycznia 2015 r., IV CSK 181/14, niepubl.; z 20 stycznia 2015 r., V CSK 210/14, niepubl.;

z 17 maja 2015 r., I CSK 494/11, niepubl.; z 9 września 2015 r., IV CSK 726/14, niepubl.; z 26 maja 2017 r., I CSK 464/16, niepubl.; i z 15 maja 2019 r., II CSK 145/18, niepubl.).

Jednostkowe orzeczenia Sądu Najwyższego w których przyjęto szerszy zakres związania, obrazują pewne wahania występujące przy wykładni art. 365 § 1 k.p.c., pozostające na uboczu głównego, dominującego nurtu orzecznictwa (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z 19 października 2012 r., V CSK 485/11, niepubl.).

Prawomocne postanowienie wstępne Sądu Rejonowego w Sochaczewie z 25 sierpnia 2015 r. (k. 290) wiązało zatem Sady *meriti* rozpoznające sprawę o podział majątku wspólnego tylko w zakresie w jakim w jego sentencji przesądzono, że w skład majątku wspólnego wchodzi: niezabudowana nieruchomość gruntowa położona we wsi [...], składająca się z działki nr [...], dla której Sąd Rejonowy w Sochaczewie prowadzi księgę wieczystą nr [...] oraz niezabudowana nieruchomość gruntowa położona we wsi [...], składająca się z działki nr [...], dla której Sąd Rejonowy w Sochaczewie prowadzi księgę wieczystą nr [...]

Postanowienie to nie rozstrzygało natomiast, czy wnioskodawca poniósł nakłady i wydatki z majątku osobistego na majątek wspólny w postaci nieruchomości objętych postanowieniem wstępnym (art. 45 § 1 k.r.o.). W postanowieniu wstępnym sąd może bowiem rozstrzygnąć spór, czy konkretny składnik wchodzi, czy nie wchodzi do majątku dorobkowego. Sąd nie uwzględnia w nim natomiast, poczynionych nakładów, które podlegają rozliczeniu na dalszym etapie postępowania, o ile ich istnienie zostanie udowodnione. Postanowienie wstępne wydane w niniejszej sprawie odpowiadało tej wypracowanej w orzecznictwie zasadzie. Stanowiło zatem w dalszym postępowaniu prejudykat wyłącznie w zakresie przynależności wymienionych w nim nieruchomości do majątku wspólnego (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 9 lutego 2005 r., III CK 431/04, niepubl. i z 21 lipca 2016 r., II CSK 604/15, niepubl.)

Przeprowadzona w uzasadnieniu postanowienia wstępnego ocena dowodów nie była zatem wiążąca dla Sądu prowadzącego sprawę o podział majątku i rozstrzygającego dalsze kwestie sporne między zainteresowanymi. Ponadto, Sąd

ten prowadził dalsze postępowanie dowodowe, które mogło mieć wpływ na dokonaną w postanowieniu wstępnym ocenę dowodów.

Przeciwnie stanowisko Sądu Okręgowego jest przy tym sprzeczne nie tylko z art. 365 § 1 k.p.c., ale także z uzasadnieniem postanowienia tego Sądu z 25 lutego 2016 r. oddalającego apelację od postanowienia wstępnego (k. 353-368). W apelacji od tego postanowienia wnioskodawca wyraził bowiem obawę, czy dokonana przez Sąd Rejonowy ocena dowodów nie wpłynie na ocenę rozliczeń nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny (k. 321). Odnosząc się do tej kwestii Sąd ten stwierdził, „że wbrew twierdzeniom apelującego kwestia środków na zakup nieruchomości przez strony nie była przedmiotem postępowania dowodowego w sprawie” (k. 366). Podkreślił także - mimo podzielenia przeprowadzonej przez Sąd Rejonowy oceny dowodów w zakresie źródła pochodzenia środków, którymi dysponowali małżonkowie na zakup nieruchomości - że „bezpośrednią przesłanką rozstrzygnięcia w tej sprawie była przynależność obu nieruchomości do konkretnej masy majątkowej” (k. 367).

Jak się wydaje, Sąd ten odnosząc się do zarzutów apelacji i dzieląc ocenę dowodów przeprowadzoną przez Sąd Rejonowy, chciał w ten sposób zaznaczyć, że zakres rozstrzygnięcia nie przesądza kwestii poniesienia przez skarżącego nakładów i wydatków na nieruchomości objęte sporem, bo nie jest to przedmiotem tego postępowania. Kwestia ta nie ma jednak istotnego znaczenia. Decydująca jest bowiem – z perspektywy dalszego postępowania – sentencja postanowienia wstępnego, która nie odnosi się do nakładów i wydatków, a rozstrzyga jedynie przynależność nieruchomości do majątku wspólnego.

Oceny tej nie zmienia odwołanie się przez Sąd Okręgowy do art. 33 pkt 10 k.r.o., który ma przesądzać, że źródłem pochodzenia środków na zakup nieruchomości nie mogły być pieniądze uzyskane przez wnioskodawcę w drodze darowizny od matki, oznaczałoby to bowiem, że wyłączona zostałaby wynikająca z tego przepisu zasada surogacji.

Po pierwsze, twierdzenia skarżącego w zakresie nakładów na nieruchomość z majątku osobistego, nie ograniczały się wyłącznie do darowizn na zakup nieruchomości. Po drugie, z motywów rozstrzygnięć Sądów orzekających

w zakresie postanowienia wstępnego nie wynika, by Sądy te badały zagadnienie surogacji przedmiotowej w związku z twierdzeniami wnioskodawcy wskazującymi na pochodzenie środków za które małżonkowie nabyli nieruchomości wchodzące w skład majątku wspólnego. Po trzecie, nabycie nieruchomości do majątku wspólnego nastąpiło odpowiednio 16 listopada 2001 r. i 24 kwietnia 2002 r., kiedy art. 33 pkt 10 k.r.o. nie obowiązywał. Jego odpowiednikiem w tym czasie, przed wejściem w życie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1691) był art. 33 pkt 3 k.r.o., znajdujący zastosowanie w sprawie zgodnie z art. 5 ust. 5 pkt 1 ustawy nowelizującej. Po czwarte, działanie surogacji następuje wprawdzie z mocy prawa, ale może być zmodyfikowane wolą małżonka na rzecz, którego surogacja ma nastąpić. Sam fakt zatem, że w postanowieniu wstępnym nieruchomości zostały zaliczone do majątku wspólnego nie oznacza automatycznie, że nie mogły być na nie poniesione nakłady z majątku osobistego podlegające rozliczeniu na podstawie art. 45 § 1 k.r.o. (surogacja wartościowa).

Skarżący po uprawomocnieniu postanowienia wstępnego bez popadnięcia w kolizję z prawomocnym orzeczeniem Sądu nie mógł zatem skutecznie udowodnić, że nieruchomości nim objęte stanowią jego majątek osobisty. Nie było jednak żadnych przeszkód, by w toku dalszego postępowania wykazywać, że na nieruchomości stanowiące majątek wspólny, zostały poniesione nakłady i wydatki z majątku osobistego. Sądy *meriti* nie były też związane przeprowadzoną w motywach postanowienia Sądu Rejonowego w Sochaczewie z 25 sierpnia 2015 r. (k. 295 -307) oraz Sądu Okręgowego w Sochaczewie z 25 lutego 2016 r. (k. 356-368) oceną dowodów. Mogły natomiast się do niej odwołać i ją podzielić, o ile była dla nich przekonująca, po uwzględnieniu dalszego materiału dowodowego, który został w sprawie zgromadzony. Uchylenie się od tej oceny z odwołaniem się do wiążącego charakteru oceny dowodów dokonanej w uzasadnieniu postanowienia wstępnego nie znajdowało zatem usprawiedliwionych podstaw.

Wychodząc z tych założeń Sąd Rejonowy nie powołał się na związanie oceną dowodów przeprowadzoną w motywach uzasadnienia postanowienia wstępnego, lecz ją zaakceptował, nie znajdując podstaw do zmiany stanowiska

w tym zakresie, także po przeprowadzeniu na wniosek skarżącego dalszego postępowania dowodowego z zeznań świadków (k. 971 – 973; str. 15-17 uzasadnienia). W konsekwencji przyjął, że wnioskodawca nie wykazał poniesienia nakładów i wydatków z majątku osobistego na majątek wspólny w postaci nieruchomości. Część zgłoszonych w tym zakresie przez skarżącego wniosków dowodowych natomiast oddalił, uznając, że ich przeprowadzenie prowadziłoby do przedłużenia postępowania (k. 973-974, str. 17-18 uzasadnienia).

Sąd ten odniósł się także do wniosku skarżącego zgłoszonego w piśmie procesowym z 28 marca 2017 r., złożonym już po uprawomocnieniu postanowienia wstępnego, w którym żądał rozliczenia wydatków i nakładów poniesionych w okresie od 2001-2016 z majątku osobistego na nieruchomości położone we wsi [...] szczegółowo wymienionych w tym piśmie (k. 983-984, str. 27-28 uzasadnienia), przyjmując że skarżący nie wykazał swojego żądania w tym zakresie.

W apelacji wnioskodawca nie kwestionował przynależności do majątku wspólnego nieruchomości wymienionych w punkcie I a i b postanowienia (k. 937 i k. 995), zaskarżając jednak między innymi punkt VI i VIII postanowienia Sądu Rejonowego, negował stanowisko tego Sądu, że nie poniósł na te nieruchomości nakładów i wydatków z majątku osobistego, a w konsekwencji, że orzeczona przez ten Sąd na jego rzecz splata nie jest wyższa.

W tym kontekście zgłosił zarzuty dotyczące pominięcia wniosków dowodowych o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadków zgłoszonych w jego piśmie procesowym z 27 marca 2017 r. bez wydania postanowienia i bez ujawnienia przyczyn stanowiska Sądu w tym przedmiocie. Zakwestionował także pominięcie jego wniosku dowodowego zgłoszonego w piśmie procesowym z 2 września 2019 r. o ponowne przesłuchanie świadków przesłuchanych przed innym składem Sądu oraz przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka D. H. (k. 996).

Zarzuty apelacji dotyczyły także naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w zakresie przeprowadzonej przez Sąd Rejonowy oceny dowodów z dokumentów, zeznań świadków i uczestników odnośnie do sytuacji majątkowej zainteresowanych, pochodzenia środków, z których sfinansowano nabycie nieruchomości

wchodzących w skład majątku wspólnego oraz nakładów poniesionych z majątku osobistego na majątek wspólny, w tym spłaty obciążających małżonków zobowiązań (k. 996). W konsekwencji zarzucił błędy w podstawie faktycznej rozstrzygnięcia w zakresie określonym w punkcie 2 ppkt 1-9 apelacji (k. 997 – 998).

Skarżący zarzucał także, że Sąd Rejonowy nie zweryfikował wiarygodności zeznań świadków wymienionych w punkcie 5 apelacji z zeznaniami złożonymi przez nich w sprawie o rozwód (k. 997) oraz zaniechał wszechstronnej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego odwołując się do uzasadnienia postanowienia wstępnego w sytuacji, gdy w sprawie przeprowadzono nowe dowody, a postanowienie wstępne koncentrowało się na przynależności nieruchomości do majątku wspólnego a nie na pochodzeniu środków przeznaczonych na zakup tych nieruchomości i poniesionych na nie nakładów i wydatków, co przyznał Sąd Okręgowy w motywach swojego rozstrzygnięcia, oddalając apelację od postanowienia wstępnego (k. 997).

Zarzuty apelacji dotyczyły także postanowienia Sądu Rejonowego z 3 grudnia 2019 r. dotyczącego pominięcia zgłoszonych przez wnioskodawcę wniosków dowodowych w pismach procesowych z 18 grudnia 2018 r. i z 2 września 2018 r., a także nie odniesienia się do wniosków dowodowych zgłoszonych w piśmie procesowym z 27 marca 2017 r. (k. 998). W odniesieniu do postanowienia Sądu Rejonowego z 3 grudnia 2019 r. skarżący domagał się weryfikacji jego zasadności na podstawie art. 380 k.p.c.

Skarżący zgłosił także w apelacji wnioski dowodowe o dopuszczenie dowodów z dokumentów wymienionych w punkcie 3 ppkt 1-5 apelacji na okoliczności związane z trudną sytuacją majątkową małżonków i nie posiadaniem przez nich środków, które mogliby przeznaczyć na nieruchomości. Złożenie wniosku na etapie postępowania apelacyjnego uzasadniał ich odnalezieniem już po zamknięciu rozprawy przez Sąd pierwszej instancji, przy okazji porządkowania pomieszczeń gospodarczych (k.999).

Według przyjętego w kodeksie postępowania cywilnego modelu apelacji pełnej, postępowanie przed sądem drugiej instancji ma charakter merytoryczny i jest kontynuacją postępowania pierwszoinstancyjnego (art. 382 k.p.c.) (zob. m.in.

uchwała Sądu Najwyższego z 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z 13 października 2017 r., I CZ 90/17, niepubl., i z 29 września 2017 r., V CZ 58/17, niepubl.).

W postępowaniu apelacyjnym, które ma charakter merytoryczny – powinny zatem zostać zbadane wszystkie kwestie, które nie zostały w sposób wystarczający rozważone przez Sąd Okręgowy, a Sąd ten jest zobowiązany naprawić dostrzeżone wadliwości i należycie zastosować prawo materialne (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 9 lutego 2017 r., III CZ 2/17, niepubl.; z 6 kwietnia 2017 r., IV CZ 139/16, niepubl.; i z 13 kwietnia 2017 r., I UZ 5/17, niepubl.). Powinność rozpoznania sprawy w granicach apelacji oznacza nakaz wzięcia pod uwagę, rozważenia i oceny wszystkich podniesionych w niej zarzutów i wniosków (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 sierpnia 2003 r., III CKN 329/01, OSNC 2004, nr 10, poz. 161). Ustanowiony w art. 378 § 1 k.p.c. obowiązek rozpoznania sprawy w granicach apelacji oznacza zarówno zakaz wykraczania poza te granice jak i nakaz rozważenia wszystkich zarzutów i wniosków podniesionych w apelacji (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55). W rozpoznawanym przypadku wymogi te nie zostały zrealizowane.

Nie można bowiem odmówić słuszności zarzutom skarżącego, że Sąd Okręgowy wadliwie postrzegając zakres związania postanowieniem wstępnym, nie zweryfikował w istocie zasadności zarzutów apelacji dotyczących podstawy faktycznej rozstrzygnięcia Sądu Rejonowego, w tym dokonanej przez ten Sąd oceny dowodów. Nie odniósł się do zarzutów dotyczących nakładów i wydatków, które miały być poniesione z majątku osobistego skarżącego na majątek wspólny oraz nie wypowiedział się ani odnośnie do zasadności pominięcia przez Sąd Rejonowy wniosków dowodowych skarżącego, ani nie rozpoznał jego wniosku dowodowego o przeprowadzenie uzupełniającego postępowania dowodowego w postępowaniu apelacyjnym. Zarzuty naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. oraz art. 382 k.p.c., a także art. 380 k.p.c. zasługiwały zatem na uwzględnienie.

Postanowieniem z 3 grudnia 2019 r. (k. 929 verte) Sąd Rejonowy pominął zgłoszone przez skarżącego wnioski dowodowe w pismach procesowych z 18 grudnia 2018 r. (k. 765 – 768) i z 2 września 2018 r. (k. 885-888), co zostało

oprotestowane zastrzeżeniem do protokołu rozprawy w trybie art. 162 k.p.c. (k. 929 verte). W odniesieniu do tego postanowienia skarżący domagał się w apelacji weryfikacji jego zasadności na podstawie art. 380 k.p.c. (k. 998). Kwestionował także nie odniesienie się przez Sąd Rejonowy do zgłoszonych przez niego wniosków dowodowych w piśmie procesowym z 27 marca 2017 r. (k. 998).

Sąd Okręgowy, jak się wydaje, uznał, że prowadzenie postępowania dowodowego w tym zakresie byłoby niedopuszczalne z uwagi na prejudycjalny charakter postanowienia wstępnego (k. 1088), które to stanowisko – z przyczyn wyżej przytoczonych – nie zasługuje na uwzględnienie.

Ponadto analiza wniosków dowodowych sformułowanych w wyżej wymienionych pismach, których pominięcie skarżący kwestionował w apelacji wskazuje, że dotyczą one nie tylko kwot, które wnioskodawca miał uzyskać na nabycie działek, ale także finansowania z majątku osobistego już po zakupie nieruchomości, materiałów budowlanych, robocizny oraz innych wydatków, które miały być poniesione na budowę domu i zagospodarowanie terenu, a także utrzymanie nieruchomości (k. 498-500, k. 885 – 886). Zarzuty apelacji dotyczyły także pominięcia dowodów z ustnej opinii biegłego z zakresu rolnictwa A.S. ewentualnie zlecenia biegłemu sporządzenia opinii uzupełniającej w zakresie sformułowanym w piśmie procesowym z 18 grudnia 2018 r. (k. 765 – 767). Sąd Okręgowy nie odniósł się w tym zakresie do zarzutów apelacji, a nie można wykluczyć, że ewentualne przeprowadzenie tych dowodów mogłoby mieć wpływ na wynik postępowania.

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie także z uwagi na trafność zarzutu naruszenia art. 381 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Nie można bowiem odmówić racji skarżącemu, że Sąd Okręgowy nie dostrzegł wniosków dowodowych zgłoszonych w apelacji (k. 999) i nie rozpoznał wniosku zgłoszonego przez niego w tym przedmiocie (k. 1055), ani nie uzasadnił swojego stanowiska w tym zakresie (k. 1077-1087). Nie można natomiast wykluczyć, że ewentualne przeprowadzenie tych dowodów będzie mogło mieć wpływ na wynik sprawy.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ §1 k.p.c. i 108 § 2 w zw. z 391 § 1 i 398²¹ k.p.c. oraz w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

[A.T.]

r.g.

Dariusz Dończyk

Monika Koba

Agnieszka Piotrowska